

КОМУНІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕІНТЕГРАЦІЇ ДОНБАСУ

Єлізавета Рехтман

Аналітична записка

Опубліковано 21 листопада 2016 року

Про автора

Єлізавета Рехтман – аналітик Донецької обласної організації ВГО «Комітет виборців України» та аналітичного центру «Фабрика думки «Донбас». Сферами її дослідницького інтересу є конфлікт на Сході України, інформаційна політика в умовах конфлікту, комунікація для реінтеграції непідконтрольних Україні територій. Освіта: Київський національний університет ім. Т. Шевченка (бакалавр політології), Університет Глазго (Велика Британія), Ягеллонський Університет (Польща), International Masters in Russian, Central and East European Studies (магістр).

Про організації

Інститут європейської політики – неприбуткова німецька організація, яка працює в сфері європейської інтеграції, заснована у 1959 році. Інститут належить до провідних аналітичних центрів у сфері аналізу зовнішньої політики Німеччини та політики Європейського Союзу. Завдання Інституту полягає у науковому опрацюванні тем європейської політики та інтеграції і виробленні практичних рекомендацій у цій сфері. До напрямків його діяльності належить також реалізація проектів, які спрямовані на посилення ролі громадянського суспільства в країнах Східного партнерства.

Веб-сторінка: www.iep-berlin.de

Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва – аналітична і просвітницька організація, заснована у 1992 році. Сьогодні Фонд «Демократичні ініціативи» належить до провідних аналітичних центрів в Україні, який вдало поєднує дослідження громадської думки з аналізом політики та ключових суспільно-політичних процесів, розробляє аргументовані пропозиції для інстанцій, які ухвалюють рішення, а також для громадськості у царині демократичної трансформації України та її інтеграції у спільноту європейських демократій.

Веб-сторінка: www.dif.org.ua

Про проект

Аналітичний матеріал опубліковано в рамках проекту «Зміцнення українських аналітичних центрів: розвиток інституційної спроможності та покращення співпраці з партнерами в Європейському Союзі». Проект реалізується Інститутом європейської політики (Берлін) у співпраці з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва за підтримки Федерального міністерства закордонних справ Німеччини.

Ця стаття є виключно точкою зору автора і не відображає офіційну позицію будь-якої з представлених організацій чи Федерального міністерства закордонних справ Німеччини.

Редакція

Видавець: Фонд «Демократичні ініціативи»

Головний редактор: Ірина Філіпчук (Фонд «Демократичні ініціативи»)

Рецензенти: Людмила Мельник (Інститут європейської політики), Марія Золкіна (Фонд «Демократичні ініціативи»)

Верстка: Ілля Свєргун

Анотація

У той час як в Україні тривають дискусії щодо доцільності Мінських угод, а політичне майбутнє непідконтрольних територій Донецької та Луганської областей залишається невизначеним, зв'язки між державою Україна та жителями цих регіонів продовжують послаблюватись. Одним із інструментів, що сприяв би внутрішній готовності мешканців зазначених регіонів реінтегруватися в Україну, є комунікація як процес обміну позиціями та інформацією між сторонами задля досягнення порозуміння. Комунікація з жителями непідконтрольних територій Донецької та Луганської областей повинна бути складовою державної політики України або розроблятися як самостійна комунікаційна політика держави щодо зазначених регіонів. Людський вимір реінтеграції має бути пріоритетним під час ухвалення політичних рішень, адже повернення означає, перш за все, повернення людей, а вже потім – територій.

Роль інформації в умовах конфлікту на Сході України

У червні 2016 року на замовлення аналітичного центру «Фабрика думки «Донбас» було проведено face-to-face опитування мешканців підконтрольної та непідконтрольної частин Донецької області. Метою дослідження було з'ясувати особливості сприйняття поточної ситуації, ідентичності та переконань мешканців регіону. Проведення соціологічних опитувань у зоні конфлікту несе певні ризики щодо валідності отриманих даних, зважаючи на «чутливість» суспільно-політичних тем, включених в опитування на території самопроголошених республік. Однак такі дослідження все-таки дають можливість зрозуміти певні загальні тенденції трансформацій, що відбуваються у громадській думці в умовах конфлікту на непідконтрольній території.

Проведене опитування показало формування певних відмінностей між жителями підконтрольних і непідконтрольних частин Донецької області у сприйнятті поточної ситуації в Україні:

1. Жителі непідконтрольної території більшою мірою схильні оцінювати поточну ситуацію в Україні як громадянську війну (44%), тоді як серед мешканців підконтрольної частини таку оцінку поділяють 31% респондентів¹. Для порівняння, всеукраїнське дослідження, проведене у листопаді 2015 року Центром Разумкова, показало, що громадянською війною ситуацію на Сході країни вважають 16,3% жителів України².

2. Мешканці підконтрольної території більшою мірою схильні визнавати негативний вплив Росії на ситуацію в Україні. З таким твердженням погодилися 36% на підконтрольній частині і 16% на непідконтрольній. Разом із тим, як війну з Росією поточну ситуацію в Україні визначає чверть опитаних на підконтрольній території (24%) і 14% на непідконтрольній. Відповідно

до результатів опитування Центру Разумкова у серпні 2015 року, 50,4% жителів України оцінили конфлікт на Сході України як «загарбницьку війну Росії проти України»³.

Відмінності у сприйнятті конфлікту на Сході України між жителями Донецької області та України загалом можна пояснити кількома факторами, серед яких історично сформована значущість економічних і культурних зв'язків мешканців східних регіонів України з Росією. З часів здобуття Україною незалежності виборці у Східних та Південних регіонах були схильні голосувати за тих кандидатів та політичні партії, які обстоювали економічну та політичну інтеграцію з Росією. Проте такий аргумент не пояснює різницю у сприйнятті поточної ситуації в Україні між жителями підконтрольної та непідконтрольної частин Донецької області. Частково відмінності на рівні сприйняття зумовлені перебуванням жителів двох територій у різних інформаційних просторах.

За даними дослідження GFK, що проводилось на підконтрольній та непідконтрольній частинах Донецької області у грудні 2015 – січні 2016 рр., 88% мешканців підконтрольної території користуються телебаченням для отримання інформації⁴. На непідконтрольній частині області частка користувачів телебаченням є трохи більшою і становить 91%⁵. Серед тих, хто дивиться телебачення на підконтрольній частині, 86% надають перевагу українським національним телеканалам, 60% – українським місцевим каналам, а 16% – російським⁶. Водночас, у рейтингу найбільш популярних телеканалів на непідконтрольній частині області дев'ять із десяти перших позицій посідають російські та «республіканські» канали⁷. Так, наприклад, російський канал «Россия 24» дивляться 55% опитаних, а «Первый канал» – 47%. Єдиним українським телеканалом, що потрапив до рейтингу, є «1+1», частка глядачів якого становить 24%⁸.

Інформаційна ситуація на непідконтрольних територіях Донецької області

Захоплення інформаційного простору на непідконтрольній частині Донецької області відбувалось паралельно зі встановленням контролю воєнізованих угруповань «Донецької народної республіки» за територією. У квітні 2014 року було захоплено Донецьку обласну державну телерадіокомпанію, після чого з неї було розпочато мовлення «1 республіканського телеканала»⁹. На базі «Первого мунипального канала» було встановлено мовлення телеканалу «Оплот ТВ», а замість каналу «ЮНИОН» був запущений канал «Новороссиа»¹⁰. Окрім згаданих чотирьох телеканалів, на «офіційному» сайті «ДНР» зазначено ще три «республіканські» канали¹¹. Таким чином, використання технічних потужностей основних телеканалів Донецька дало змогу швидко налагодити систему «республіканського» телемовлення. Варто зауважити, що «республіканські» канали можна дивитись у мережі Інтернет на сайті You Tube.

Одним із ключових здобутків «ДНР» було захоплення найпотужнішої телевежі у Донецькій області заввишки 360 метрів. Навіть після двох років конфлікту мовлення деяких «республіканських» і російських телеканалів з Донецької телевежі в аналоговому форматі охоплює більшу частину Донецької області, а на підконтрольній території досягає Покровська і Костянтинівки, що розташовані приблизно за 70 кілометрів від Донецька¹².

У лютому 2015 року було засновано «Міністерство інформації ДНР», на яке покладено функцію створення «державної інформаційної системи у сфері засобів масової інформації»¹³. Мовлення українських телеканалів, що висвітлюють політичні новини, було заборонено на території «ДНР», а операторам кабельного телебачення була дана вказівка вилучити українські телеканали з політичним контентом¹⁴. Заборона діє і на українські інформаційні веб-сайти, доступ

до яких можливий лише через альтернативні Інтернет-браузери, наприклад Tor browser. Варто зауважити, що за смисловим наповненням «республіканські» ЗМІ мають характер антиукраїнської пропаганди.

Система управління інформацією у «ДНР» є ієрархічною та монопольною. Відповідно до «Закону ДНР «Про засоби масової інформації», «засновниками телеканалів, радіоканалів, юридичних осіб, які здійснюють мовлення, є Народна рада Донецької народної республіки, республіканські органи виконавчої влади»¹⁵. Контент «республіканських» ЗМІ контролюється з єдиного центру і не може виходити за межі визначених наративів та меседжів. Про налагоджену інформаційну систему «ДНР» у 2015 році відзвітувала «міністр інформації ДНР» Олена Нікітіна, яка зазначила, що у 2015 році було засновано 18 «державних» газет, створено понад 100 соціальних і документальних відеороликів і фільмів, знято більш як 60 телепередач на тему «будівництва республіки»¹⁶.

Таким чином, протягом досить короткого часу було сформовано відносно закритий інформаційний простір «ДНР» з обмеженим доступом до альтернативних джерел інформації. Це частково пояснює відмінності між жителями непідконтрольних і підконтрольних територій Донецької області у сприйнятті поточної ситуації в Україні.

Важливо відзначити, що відкритий інформаційний простір і вільний доступ жителів непідконтрольних територій до альтернативних ЗМІ є передумовою їх реінтеграції в Україну. Адже саме ЗМІ є одним із агентів формування політичних переконань і поглядів.

Комунікація в умовах кризи і конфлікту: кейси з історії

Негативним історичним прикладом використання комунікації з метою роз'єднання представників двох етнічних груп, які були громадянами однієї країни, є конфлікт у Руанді 1994 року. Використовуючи мову

ворожнечі, спрямовану проти етнічної групи тутсі, радіостанція «Вільне радіо і телебачення тисячі пагорбів» провела агресивну пропагандистську кампанію, що сприяла розпалюванню геноциду хуту проти тутсі¹⁷.

Кейсом державної комунікації, спрямованої на об'єднання в кризових умовах, є діяльність Комітету публічної інформації, підпорядкованого уряду США у 1917–1919 роках. Агенція була створена президентом Вудро Вільсоном з метою спрямування громадської думки США на підтримку участі держави у Першій світовій війні¹⁸. Комітет створив комплексну систему внутрішньої комунікації із громадянами США та зовнішньої – з громадянами іноземних держав. Окрема персональна робота проводилася серед мігрантів з різних країн світу для підвищення їхньої лояльності до США. Комітет також організував візити іноземних журналістів до США¹⁹.

Історичним прикладом комунікаційної стратегії заради примирення є інформаційний супровід Белфастської угоди (Угоди страсної п'ятниці), що була укладена у 1998 році для врегулювання конфлікту у Північній Ірландії. Стратегія була розроблена Соціал-демократичною і лейбористською партією Північної Ірландії для забезпечення підтримки Белфастської угоди на референдумі. Комунікація на підтримку угоди була розроблена в такий спосіб, щоб донести привабливість і практичну вигоду положень угоди для всіх жителів Північної Ірландії незалежно від їхніх політичних, релігійних переконань або походження²⁰. Важливу роль у реалізації стратегії відіграли місцеві громадські організації та лідери думок, які інформували населення про переваги угоди задля «нормального» і «кращого» майбутнього, а також будували діалог із жертвами конфлікту²¹. Зусилля політичних акторів і громадського сектору були консолідованими, що і позначилося на результатах референдуму: жителі Північної Ірландії підтримали Белфастську угоду.

Описані вище кейси США та Північної Ірландії є прикладами системної комунікації

із ефективним залученням наявних ресурсів, що у наші дні називається стратегічними комунікаціями. Британський експерт зі стратегічних комунікацій Стів Тетхем дає їм наступне визначення: «система сталих і узгоджених дій, що проводяться на стратегічному, оперативному та тактичному рівнях і уможлиблюють розуміння цільової аудиторії, а також визначають ефективні канали для просування і підтримки певних типів поведінки»²².

Згідно з Національною концепцією США зі стратегічних комунікацій від 2010 року, існує два виміри стратегічних комунікацій: 1) культура комунікації – приведення у відповідність слів до реальних дій і політики, тобто систематичне донесення вироблених політичних рішень до громадськості; 2) цілеспрямована комунікація і залучення – діяльність, спрямована на залучення, інформування та здійснення впливу на людей через публічні заходи, публічну дипломатію, інформаційні операції та інші зусилля²³.

Стратегічні комунікації стали невід'ємною складовою операцій НАТО. Так, Centre of Excellence Strategic Communications відповідає за координацію та адекватне використання комунікаційних спроможностей Альянсу для підтримки його політик, операцій і діяльності²⁴. До інструментів стратегічних комунікацій НАТО входять публічна дипломатія, публічні зв'язки з громадськістю та зв'язки з громадськістю у військових питаннях, інформаційні та психологічні операції²⁵.

Важливість стратегічних комунікацій також пов'язана із актуалізацією інформаційних протистоянь (воєн), що мають безпосередній вплив на міжнародну політику. Навесні 2015 року, визнаючи загрозу дезінформаційних кампаній Росії, країни-члени ЄС погодили започаткувати роботу оперативної групи East StratCom Task Force, завданням якої є комунікація і просування політик ЄС щодо країн Східного партнерства, підтримка свободи та посилення спроможностей незалежних ЗМІ у країнах Східного партнерства та ЄС, а також

запобігання та реагування на дезінформаційну діяльність зовнішніх акторів²⁶.

Підсумовуючи описані вище

західні практики стратегічної комунікації, можна визначити наступні принципи побудови комунікацій на державному рівні:

<i>Принципи побудови стратегічних комунікацій</i>	
Планування	<ul style="list-style-type: none"> • закріплення принципів і підходів у стратегічних документах держави (у вигляді концепцій, доктрин, стратегій); • визначеність і чіткість цілей стратегічних комунікацій; • розробка діяльності зі стратегічних комунікацій на трьох рівнях: стратегічному, оперативному і тактичному; • врахування всіх наявних спроможностей та інструментів держави (інформаційні та психологічні операції, публічна дипломатія, зв'язки з громадськістю та інші);
Дослідження	<ul style="list-style-type: none"> • вивчення цільових аудиторій комунікаційного впливу; • розробка комунікацій відповідно до особливостей цільових аудиторій; • визначення ефективності комунікаційного впливу на цільові аудиторії за допомогою дослідницьких методів;
Системність	<ul style="list-style-type: none"> • послідовність і регулярність запланованих заходів; • скоординовані зусилля усіх залучених агентів комунікації (суб'єкти державної влади, військові, фахівці з комунікацій, представники громадянського суспільства);
Оперативність	<ul style="list-style-type: none"> • вчасне реагування та адаптація до змін у середовищі; • створення додаткових координаційних органів або механізмів у кризових умовах;
Культура	<ul style="list-style-type: none"> • усвідомлення невідривності прийняття і реалізації політичних рішень від інформування громадськості про них; • інтеграція комунікаційної складової (у тому числі стратегічних комунікацій) до процесу розробки і реалізації державних політик.

Стратегічні комунікації в Україні: що зроблено?

Огляд загальних принципів і підходів до стратегічних комунікацій показує, що створення прозорої та ефективної системи державних стратегічних комунікацій в Україні могло би стати одним із шляхів сприяння реінтеграції жителів непідконтрольних територій Донецької та Луганської областей.

Усвідомлення інформаційної складової у гібридній війні Росії та України стало передумовою введення елементів стратегічних комунікацій у державну політику в Україні. На стратегічному рівні стратегічні комунікації стали компонентом Воєнної доктрини України, ухваленої 2015 року. Так, у тексті документа стратегічні комунікації визначаються як «скоординоване і належне використання

комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави»²⁷. Таким чином, стратегічні комунікації визнаються інформаційною складовою воєнної безпеки України.

З метою підтримки України в розбудові системи стратегічних комунікацій у вересні 2015 року між НАТО та Україною було укладено Дорожню карту Партнерства у сфері стратегічних комунікацій. Основною метою такого партнерства є розвиток спроможностей органів державної влади України, а також неурядових суб'єктів у сфері стратегічних комунікацій і, відповідно, підвищення культури стратегічних комунікацій на інституційному рівні²⁸. Ключовими напрямками роботи у межах Партнерства є розбудова комплексної

урядової системи стратегічних комунікацій, розробка і реалізація національної стратегії України у галузі стратегічних комунікацій, а також створення системи підготовки у сфері стратегічних комунікацій²⁹. Щодо посилення інституційної спроможності у сфері стратегічних комунікацій, на базі деяких органів державної влади були створені спеціалізовані відділи або підрозділи. Так, у секретаріаті Міністра закордонних справ України було сформовано відділ стратегічних комунікацій, а при Міністерстві інформаційної політики з'явилась посада радника з питань стратегічних комунікацій³⁰. У рамках партнерства України та НАТО у липні 2016 року при Президентові України була створена Комісія з питань євроатлантичної інтеграції України, у складі якої передбачено позицію Національного координатора з питань співробітництва України та НАТО у сфері стратегічних комунікацій³¹.

На оперативно-тактичному рівні стратегічних комунікацій, а саме проведення інформаційно-психологічних операцій та боротьба з дезінформацією і ворожою пропагандою, в Україні працюють спеціалізовані підрозділи Служби безпеки України та Головного управління розвідки України, а також Сили спеціальних операцій Збройних Сил України.

Варто згадати про роль громадянського сектору у розбудові та здійсненні стратегічних комунікацій. Так, у березні 2014 році був створений Український кризовий медіа центр (УКМЦ), завдання якого полягає в об'єднанні інформаційних потоків про Україну, підвищенні поінформованості щодо ситуації та подій, що відбуваються в Україні³². В УКМЦ діє прес-центр, на базі якого на некомерційній основі проходять брифінги, конференції та публічні обговорення подій в Україні та пов'язаних з Україною, причому цей майданчик є відкритим як для представників громадськості й експертів, так і для політиків. Окрім цього, УКМЦ надає підтримку ЗМІ, що висвітлюють події в Україні. УКМЦ також надає підтримку органам державної влади у розробці комунікації. Приміром, Центр допоміг нещодавно створеному Міністерству з питань тимчасово окупованих територій і внутрішньо переміщених осіб у розробці

комунікаційної стратегії міністерства.

Іншим прикладом співпраці у сфері стратегічних комунікацій між державними органами влади та громадськими організаціями є комунікаційна підтримка Міністерства оборони України зі сторони Stratcom Ukraine, що інформують та популяризують діяльність міністерства, а також сприяють формуванню іміджу України за кордоном³³.

Важливо згадати про зусилля громадських організацій у сфері боротьби з дезінформацією та антиукраїнською пропагандою. Саме ці завдання виконують команди Stop Fake, Інформаційний супротив та Informnapalm щодо спростування фейків, що поширюються російською пропагандою, та висвітлення фактів участі Росії у конфлікті на Сході України^{34,35,36}.

Якщо проаналізувати смисловий вимір стратегічних комунікацій України з початку конфлікту на Сході України, можна виявити, що один з основних наративів внутрішньої та зовнішньої комунікації полягає у тому, що Росія здійснює агресію проти України, а конфлікт на сході України – це війна Росії проти України. У цьому контексті прикладом ефективності української публічної дипломатії є ухвалення резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи від 12 жовтня 2016 року, в якій конфлікт в Україні називається «російською агресією» і зазначається, що Росія здійснила «незаконну анексію Криму» та продовжує «підтримувати сепаратистів на Сході України»³⁷.

Однак попри створення окремих органів, які відповідають за комунікацію, аналіз стратегічних комунікацій в Україні за період конфлікту показує такі проблемні аспекти:

- досить слабе планування, відсутність стратегічного документа, що визначав би принципи та підходи стратегічних комунікацій України, зокрема щодо Криму та конфлікту на Сході України;
- несинхронізованість комунікації з реальною державною політикою;
- недостатня скоординованість суб'єктів комунікації, відсутність чіткого механізму їх координації;
- досить слабка культура державної комунікації.

Висновки

1. За два роки конфлікту між жителями непідконтрольної та підконтрольної території Донецької області сформувалися певні відмінності у сприйнятті конфлікту на Сході України. Розбіжності також існують між мешканцями непідконтрольної території та жителями України.

2. Зазначені відмінності частково пояснюються впливом закритої, монопольної та антиукраїнської за наповненням інформаційної системи «ДНР» на жителів непідконтрольної території Донецької області. Ефективна інформаційна система самопроголошеної республіки була створена протягом першого року конфлікту і фактично слугує однією з основ для політичного режиму «ДНР».

3. Проаналізовані історичні приклади використання комунікації у кризових і конфліктних ситуаціях показують, що державна комунікаційна політика є ефективним інструментом досягнення державних цілей. Таким чином, якщо метою держави Україна є реінтеграція непідконтрольних територій, системна комунікаційна політика повинна бути розроблена для досягнення цієї мети.

4. Кроки України з формування системи стратегічних комунікацій протягом 2014–2016 років поки що не призвели до створення єдиної та чіткої системи державної комунікації щодо конфлікту, а також з непідконтрольними територіями. Відповідні рекомендації пропонуються у наступному розділі.

Комунікація для реінтеграції України: що може бути зроблено?

У даному полісу рарег фокусом уваги є використання комунікації як інструменту реінтеграції жителів непідконтрольних Україні територій Донецької та Луганської областей, а відповідно, наші рекомендації виходитимуть саме з цього завдання. Рекомендації згруповано за блоками відповідно до рівнів: стратегічні комунікації та оперативно-тактична

комунікація.

Варто зазначити, що базою для розробки комунікації з жителями непідконтрольних Україні територій та з міжнародною аудиторією щодо конфлікту повинні бути дослідження її цільових аудиторій. По-перше, потрібно вивчити проблеми і потреби жителів непідконтрольних територій, їхнє соціальне самопочуття та сприйняття поточної ситуації. По-друге, важливо дослідити особливості міжнародної аудиторії, на яку буде спрямована комунікація щодо непідконтрольних територій, розрізняючи політиків, які ухвалюють рішення щодо України, загальну громадськість і експертне середовище.

Стратегічні комунікації

Виходячи зі стислого огляду стратегічних комунікацій України, доцільною є розробка загального документа (стратегії) зі стратегічних комунікацій України, який би визначав загальні принципи і підходи внутрішніх та зовнішніх комунікацій, а також їх основну мету.

Така стратегія повинна закріплювати загальний механізм координації внутрішньої та зовнішньої комунікації держави Україна. Важливо пам'ятати, що стратегічні комунікації – це синхронізація реальної політики з інформуванням про неї. Державний документ зі стратегічних комунікацій повинен закріплювати принцип інтеграції комунікації у процес ухвалення та реалізації політичних рішень.

Оперативно-тактична комунікація

На основі загального документа про стратегічні комунікації України повинна бути розроблена комунікаційна стратегія (концепція) для непідконтрольних територій України, основним призначенням якої має бути сприяння реінтеграції мешканців непідконтрольної Донеччини та Луганщини. Необхідною вимогою до такого документа є те, що він має базуватися на дослідженні жителів

непідконтрольних територій. Для забезпечення ефективності стратегії, її важливо ухвалити у вигляді нормативно-правового акта на загальнодержавному рівні.

Внутрішня комунікація з жителями непідконтрольних територій має виконувати наступні завдання: пояснення державної політики щодо непідконтрольних територій, сценаріїв їх реінтеграції та майбутнього розвитку, а також зниження соціальної напруги та підвищення лояльності до України серед жителів непідконтрольних територій.

Зовнішня комунікація з іноземною спільнотою повинна, передумім, інформувати про ситуацію в Україні та доносити офіційну позицію України щодо конфлікту.

Комунікаційна стратегія має складатись з наступних компонентів: 1) інформаційний (надання інформації для цільових аудиторій); 2) смисловий (наративи та меседжі для цільових аудиторій); 3) інституціональний (функції і завдання суб'єктів комунікації, зокрема органів державної влади та громадського сектору); 4) інструментальний (канали та інструменти комунікації з цільовою аудиторією).

Запорукою ефективності цього документа є чітко визначений механізм координації між суб'єктами внутрішньої та зовнішньої комунікації. Саме тому в стратегії необхідно визначити відповідний координаційний орган та його функції. Виходячи з того, що центральний орган виконавчої влади в Україні, основним завданням якого є забезпечення інформаційного суверенітету, – це Міністерство інформаційної політики України, доцільно було б визначити його координаційним органом з внутрішньої та зовнішньої комунікації з питань Донбасу.

Припускаючи, що метою державної комунікаційної політики щодо непідконтрольних територій є сприяння реінтеграції жителів цих територій, наративом для внутрішньої комунікації може бути: Україна своїх не лишає. Окрім цього, внутрішню та зовнішню комунікацію важливо будувати в єдиній системі понять. Так, наприклад, жителів непідконтрольних територій можна називати громадянами України, а у зверненні до них

можна використовувати словосполучення «наші співвітчизники або співгромадяни».

Важливо також звернути увагу і на інструментальну складову комунікації щодо Донбасу. Аналіз каналів комунікації на непідконтрольних територіях Донецької області показує, що наразі будувати комунікацію з мешканцями непідконтрольних територій можна лише через Інтернет, оскільки доступ до українських ЗМІ на території так званих «республік» залишається обмеженим.

Виходячи з цього, реалізація комунікаційної стратегії зі сприяння реінтеграції непідконтрольних територій передбачає ефективну державну інформаційну політику щодо відновлення українського теле- та радіомовлення на непідконтрольних частинах Донецької та Луганської областей, адже відновлення цілісності України – це, перш за все, повернення людей, а не території.

У контексті переговорів у Мінському та Нормандському форматах необхідною умовою проведення виборів на непідконтрольних територіях Донецької та Луганської областей (окрім безпекового фактору і встановлення повного контролю України за кордоном з Російською Федерацією) є вільний і конкурентний інформаційний простір, який дає змогу їхнім жителям зробити усвідомлений вибір.

Відповідно, відновлення українського теле- та радіомовлення повинно стати складовою переговорного процесу щодо врегулювання конфлікту на Сході України, адже саме тиск міжнародної спільноти дасть змогу досягти виконання цієї вимоги на непідконтрольних територіях.

Примітки

1. Донецька обласна організація ВГО «Комітет виборців України»: Аналітичний звіт за результатами дослідження (українська версія). – Режим доступу: <https://www.cvu.dn.ua/uk/publication/osoblyvosti-svidomosti-ta-identychnosti-meshkanciv-donechchynu> (дата звернення: 30 жовтня 2016 року). Донецька обласна організація ВГО «Комітет виборців України»: Аналітичний звіт за результатами дослідження (англійська версія). – Режим доступу: <http://thinktwiceua.org/en/tt-updates-en/specific-features-of-the-mindset-and-identity-of-the-residents-of-controlled-and-uncontrolled-territories-of-the-donetsk-region/>.
2. Інтерфакс – Україна: Майже третина українців вважають, що на сході України відбувається війна між Україною і Росією, 1 грудня 2015. – Режим доступу: <http://ua.interfax.com.ua/news/press-conference/308054.html> (дата звернення: 29 жовтня 2016).
3. Центр Разумкова: Як Ви в цілому оцінюєте конфлікт на Сході України, 2015. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=1026 (дата звернення: 29 жовтня 2016).
4. Мар'яна Закусило: Медіаландшафт на українських та окупованих територіях Донбасу, Детектор Медіа, 10 березня 2016. – Режим доступу: <http://detector.media/infospace/article/113435/2016-03-10-medialandshaft-na-ukrainskikh-ta-okupovanih-teritoriyakh-donbasu-doslizhdzhennya-gfk-ta-imi/> (дата звернення: 30 жовтня 2016).
5. Там само.
6. Там само.
7. Там само.
8. Там само.
9. Донецкая правда: Кто контролирует ТВ в оккупированном Донецке, 31 серпня 2014. – Режим доступу: <http://pravda.dn.ua/investigation/59-kto-kontrolyruetsya-tv-v-okkupirovannom-donecke-ynfografyka> (дата звернення: 30 жовтня 2016).
10. Там само.
11. «Дон. нар ре»: СМІ «ДНР». – Режим доступу: <http://dnr-online.ru/smi/> (дата звернення: 1 листопада 2016).
12. Інформаційна карта Донецької області. – Режим доступу: <http://map.donbasthinktank.org/> (дата звернення: 30 жовтня 2016).
13. Стаття 8 Закону «ДНР» «Про засоби масової інформації», 29 червня 2015. – Режим доступу: http://dnrsoviet.su/zakon_doneckoj_narodnoj_respubliki_o_sredstvakh_massovoj_informacii/ (дата звернення: 1 листопада 2016).
14. Міністерство інформації і зв'язи «ДНР»: Запрещенные каналы для вещания в «ДНР». – Режим доступу: http://telephant.com.ua/doc/banned_ua_channels.pdf (дата звернення: 3 листопада 2016).
15. Стаття 9 Закону «ДНР» «Про засоби масової інформації», 29 червня 2015. – Режим доступу: http://old.dnr-online.ru/wp-content/uploads/2015/03/Zakon_DNR_O_sredstvakh-massovoj-informacii_I_258P_NS.pdf (дата звернення: 1 листопада 2016).
16. Офіційний сайт Народного совета «Донецкой народной республики»: Доклад Елены Никитиной об итогах работы Министерства информации «ДНР», 5 березня 2016. – Режим доступу: <http://dnrsoviet.su/doklad-eleny-nikitinoj-ob-itogah-raboty-ministerstva-informatsii-dnr-za-2015-god/> (дата звернення: 1 листопада 2016).
17. Russell Smith: The impact of hate media in Rwanda, BBC News, 3 December 2003. – Режим доступу: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3257748.stm> (дата звернення: 1 листопада 2016).
18. George Creel: How we advertised America, 1920. – Режим доступу: <https://ia800202.us.archive.org/17/items/howweadvertameri00creerich/howweadvertameri00creerich.pdf> (дата звернення: 21 жовтня 2016).
19. Структурно Комітет складався з відділу новин, який працював цілодобово і забезпечував передачу звернень президента Вільсона по всьому світу від Англії до Австралії протягом 24 годин; організації публічних промов «Чотирихвилинні люди», до якої входили близько 75 тисяч спікерів з усієї країни; відділу друкованих матеріалів, що випускав памфлети з обґрунтуванням цілей і політики США американським громадянам та міжнародній спільноті; відділів реклами, графічних зображень, фільмів і мультфільмів. Там само.
20. Huma Haider: Communicating Peace Agreements, 2016, p.8. – Режим доступу: <http://www.gsdc.org/wp-content/uploads/2016/07/HDQ1384.pdf> (дата звернення: 1 листопада 2016).
21. Там само.
22. Paul Cornish / Julian Lindley-French / Claire Yorke: Strategic Communications and National Strategy, Chatham House, 2011, p. 4. – Режим доступу: <https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/International%20Security/r0911stratcomms.pdf> (дата звернення: 22 жовтня 2016).
23. The White House: National Framework for Strategic Communication, 2010, p. 2. – Режим доступу: <https://fas.org/man/eprint/pubdip.pdf> (дата звернення: 21 жовтня 2016).
24. NATO StratCom Centre of Excellence. – Режим доступу: <http://www.stratcomcoe.org/about-strategic-communications> (дата звернення: 21 жовтня 2016).
25. Там само.
26. European Union External Action Service: Questions and Answers about the East StratCom Task Force, 26 November 2015. – Режим доступу: http://collections.internetmemory.org/haeu/content/20160313172652/http://eeas.europa.eu/top_stories/2015/261115_stratcom-east_qanda_en.htm (дата звернення: 22 жовтня 2016).
27. Верховна Рада України: Воєнна доктрина України, 24 вересня 2015 року. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555/2015> (дата звернення: 20 жовтня 2016 року).
28. Міністерство закордонних справ України: Дорожня карта Партнерства у сфері стратегічних комунікацій, 2015. – Режим доступу: http://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/nato/files/Roadmap_Ukr.pdf (дата звернення: 20 жовтня 2016 року).
29. Там само.
30. Міністерство інформаційної політики України: Радники. – Режим доступу: <http://mip.gov.ua/content/alina-frolova.html> (дата звернення: 20 жовтня 2016 року).
31. Президент України: Указ Президента України від 8 липня 2016 року. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/2962016-20283> (дата звернення: 20 жовтня 2016 року).
32. Український кризовий медіа центр. – Режим доступу: <http://uacrisis.org/ua/about> (дата звернення: 21 жовтня 2016 року).
33. Stratcom Ukraine. – Режим доступу: https://www.facebook.com/stratcomUA/?hc_ref=SEARCH&fref=nf (дата звернення: 20 жовтня 2016 року).
34. Stop Fake. – Режим доступу: <http://www.stopfake.org/> (дата звернення: 20 жовтня 2016 року).
35. Informnapalm. – Режим доступу: <https://informnapalm.org/> (дата звернення: 20 жовтня 2016 року).
36. Інформаційний супротив. – Режим доступу: <http://sprotuv.info/ru> (дата звернення: 20 жовтня 2016 року).
37. PACE: Resolution 2132 Political consequences of the Russian aggression in Ukraine, 12 October 2016. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=23166&lang=en> (дата звернення: 22 жовтня 2016).